SİNEMATEK DERNEĞİ YAYIN ORGANI — HAZİRAN 1974 — SAYI 44 — 3 LİRA

filim

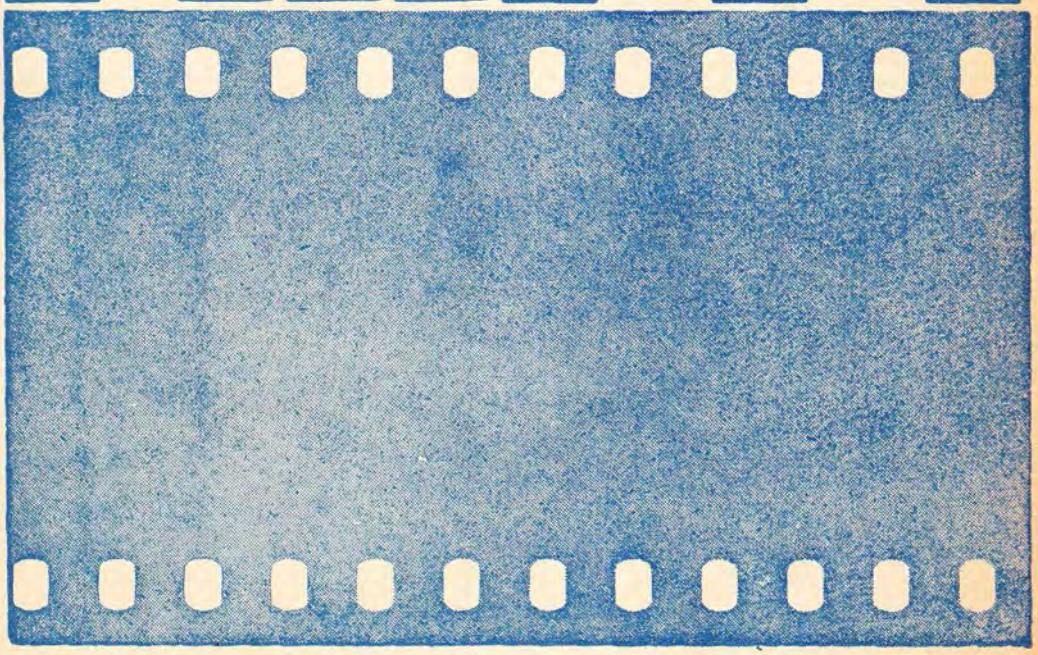

74

AKAD - ÖKTEN - YILMAZ - HLADNIK - TADEJ

Sinematek'te Haziran Programı

Sinematek'in mayıs sonunda düzenlediği ve büyük ilgi çeken «Polonya Sinema Haftası»nın gösterileri haziran ayına da uzanıyor. Bu programda yer alan Zanussi'nin filimleri, Kutz'un Silezyalı madencilerin yaşantısını olağanüstü bir güçlülük ve şiirle veren «TACIN İNCİSİ», Wajda'nın inanılmaz bir renk ve ışık şöleni olan «KAYIN ORMANI», bütün yazarların ikinci bir Alexandre Nevsky saydıkları Ford'un «TÖTON ŞÖVALYELERİ» haziran ayında da tekrarlanacak. Ayrıca geçen ayın programında yer almayan başka önemli Polonya filimleri var bu ay Sinematek'te : Nasfeter'in en yeni filimlerinden «KARDEŞİNİZ HABİL», gene Wajda'nın yönettiği «SİNEK AVI» ve yıllar önce Sinematek'te gösterildiğinde ilgiyle karşılanan Has'ın fantezi dolu denemesi «SARAGOSSA EL YAZMASI».

Sinematek'in Haziran programında yer alan ikinci önemli gösteri, bugüne kadar ülkemizde örneklerini görmek olanağını bulamadığımız bir Balkan sinemasının ürünlerinden oluşuyor : Dünya sinemasına Makavejev, Hladjik, Petroviç gibi ünlü yönetmenler kazandırmış olan Yugoslav sinemasından yedi uzun metrajlı filim var bu programda. Gene bu hafta dolayısıyla ünlü bir Yugoslav grafikçisinin, Emir Dragulij'in eserleri sergilenecek. Gene Haziran ayında Sinematek, altı yıldanberi sinema yazarları arasında yaptığı geleneksel «Yılın En İyi Yerli ve Yabancı Filimleri» anketinde ilk sıraları tutan filimlerden oluşan bir dizi sunacak. Sinema mevsimi içinde şu ya da bu nedenle izlemek olanağını bulamadığımız önemli eserleri bu fırsatla görebileceğiz.

Sinematek'in Seçtikleri

Sinematek Derneği her yıl olduğu gibi bu yılda «YILIN EN İYİ FİLİMLERİ» ni seçti. Geçen yıllarda daha geniş bir yazar kitlesini kapsayan soruşturma, bu yıl sadece gazete ve haftalık sinema dergilerinde yazan sinema eleştiricileri arasında yapıldı. Önerilen yerli filimler için ise on filim seçilerek bu listeye girdi. Soruşturmaya katılan Atilla Dorsay, Burçak Evren, Aydın Sayman ve Kami Suveren şu filimleri saptadılar : 1 - İsyan / Queimada / Yön.: Gillo Pontecorvo, 2 - Parisli Fahişe / Bubu Di Montparnasse / Yön: Mauro Bolognini, 3 - Paris'te Son Tango / Ultimo Tango A Parigi / Yön : Bernardo Bertolucci, 4 - Çılgın Fahişe / La Cagna / Yön: Marco Ferrereri, 5 - Çöl Şeytanı / Ballade Of Cable Hogue / Yön: Sam Peckinpah, 6 - Cemile / Djamila / Yön: Irina Poplavskaya, 7 - Leylekler Uçarken / Quant Passe Les Gigognes / Yön: Mihail Kalatazov, 8 - 2001 Uzay Yolu Macerası / 2001 A Space Odyssey / Yön: Stanley Kubrick, 9 - Şok / Traltement De Choc / Yön: Alain Jessua, 10 - Cehennemde İki Adam / Hell In The Pasific / Yön: John Boorman. En iyi Türk filimleri de şöyle saptandı : 1 - Düğün / Lütfi Ö. Akad, 2 - Kızgın Toprak / Feyzi Tuna, 3 - Bir Demet Menekşe / Zeki Ökten, 4 - Güllü Geliyor Güllü / Atıf Yılmaz, 5 - Oh Olsun / Ertem Eğilmez.

Soruşturma sonucu ortaya çıkan filimlerden Sinematek Derneği olanakları oranında yabancı ve yerli filimler için üçer örnek göstermeyi uygun buldu. Bunlardan özellikle daha az görülen filimleri yeğledi. Görüldüğü gibi Haziran 1974 yılı programında yer alacak olan bu altı filim sinema sezonunun bir çeşit özeti olacak. Programda yerli filimlerden, DÜĞÜN - BİR DEMET MENEKŞE - GÜLLÜ GELİYOR GÜLLÜ; yabancı filimlerden, Pariste Son Tango - Cehennemde İki Adam ve Şok yer alacak.

TÜRK FİLİMLERİNDEN SEÇMELER

DÜĞÜN / Yönetmen ve senaryo : Lütfi Ö. Akad / Görüntü yönetmeni: Gani Turanlı / Müzik: Metin Bükey / Oynayanlar: Hülya Koçyiğit, Kamuran Usluer, Erol Günaydın, Turgut Boralı, Ahmet Mekin, Hülya Şengül, İlknur Yağız, Altan Günbay / Erman Filim yapımı (1973) / Renkli.

BİR DEMET MENEKŞE / Yönetmen : Zeki Ökten / Senaryo : Selim İleri / Görüntü yönetmeni : Ali Yaver / Oynayanlar : Kartal Tibet, Lale Belkıs, Muazzez Kurdoğlu, Güler Ökten, Yeşim Tan, Mualla Sürer, Nubar Terziyan / Er Filim yapımı / 1973 Renkli.

GÜLLÜ GELİYOR GÜLLÜ / Yönetmen : Atıf Yılmaz / Görüntü yönetmeni : Çetin Tunca / Oynayanlar : Türkan Şoray, Ediz Hun, Sadettin Erbil, Nubar Terziyan, Neriman Köksal, Bülent Kayabaş.

YABANCI FİLİMLERDEN SEÇMELER

PARİS'TE SON TANGO / ULTİMO TANGO IN PARIGI / Yönetmen: Bernardo Bertolucci / Senaryo : Bertolucci - Arcalli / Görüntü yönetmeni: Vittorio Storaro / Oynayanlar: Marlon Brando, Maria Schneider, Catherine Allegret, Massimo Girotti, Jean-Pierre Leaud, Jean-Luc Bideau / (1973) İtalyan-Fransız ortak yapımı.

Filmin tanıtma yazılarıyla beraber **Bacon**'un bir tablosu belirir. Boş bir odada tek bir iskemle ve acı çekerek kıvranmakta olan bir adam. Ve filmin ilk görüntüsü, acıyla kıvranıp haykırmakta olan Paul'dur. Paris'in ortasında, yalnız başına tek yataklı odasına sürüklenmektedir. (...) Son Tango bir adamın yok oluş sürecidir. O'nun dansı başka çiftleri, hatta Jeanne'ı bile ilgilendirmez. «Gücüm kalmadı artık» der Paul, «Acı bana, bir şans daha tanı...» Fakat onun yaşadığı düzende «şans»a yer yoktur. Karısı gibi intihar da etmez o. Çıkarıp cikletini ağzından, balkonun pervazına yapıştırır ve bir «cenin» halini alır. **(E.A.)**

CEHENNEMDE İKİ ADAM / HELL IN THE PASIFIC / Yönetmen : John Boorman / Senaryo : Alexander Jacobs ve Eric Bercovici / Görüntü yönetmeni : Conrad Hall / Müzik : Lalo Schifrin / Oynayanlar : Toshiro Mifune, Lee Marvin / Geniş ekran / (1968) Amerikan filmi.

Ülkemizde «Dönüşü Olmayan Yol — Point Blank»le tanınan John Boorman, son yıllarda yaptığı filmlerle haklı olduğu üne ve başarıya ulaştı. Gerci henüz onun «Sonuncu Leo — Leo the Last»ını, «Deliverance»ı ve son filmi «Zardoz»u görme olanağını bulamadık ama 1968 yapımı olmasına karşın bu filmiyle de önemini gösteriyor.

Cehennemde İki Adam, ıssız bir adaya düşen iki düşman askerinin, bu ilkçağlar ortamı içinde günümüz dünyasının bireyde yarattığı yabancılaşmayı yavaş yavaş eriterek dost olmalarını ve bu dostluğun uygarlık (!) belirtilerini gördükleri ilk dakikalarla beraber yeniden ve onarılmaz bir biçimde kaybedişlerini yansıtır. Askerlerden biri Amerikalıdır öteki de Japon. Olay İkinci Dünya Savaşı sıralarında geçer. Bu iki insanı birbirlerine düşman eden nedir? Ayrı ırklardan olmaları mı yoksa birbirlerinin dillerini anlamamaları mı? Hayır diyor Boorman; kapitalistler arasındaki paylaşım savaşının ve yabancılaşmanın ayırdığı bu iki insan her zaman tekrar dost olabilir. Nitekim olurlar da... Ancak, kurtuluşlarını sağlayacak bir başka adada bul-

duklrı yıkık bir savaş üssü, bir «Life» dergisinin savaş yazıları, yırtılmış, eskimiş bir kadın fotoğrafı ve taze bir mezarlık onları yeniden birbirlerine düşman eder. Ve Boorman çarpıcı bir sonla eleştirisini getirir. Kimilerinin iddia ettiği gibi «savaşa karşı» bir film değildir! Hem ne demektir savaşa karşı olmak? Günümüzde iki tür savaş vardır : Kapitalist ülkeler arasındaki paylaşım savaşları ve geri bıraktırılmış ülkelerin kurtuluş mücadeleleri... Birincilere insanlığın binlerce yıllık emeğinin ürünlerini yok ettiği için ve işçi sınıfı ideolojisiyle yaklaşarak karşı çıkılabilir belki ama ikincilerde ancak taraf tutulabilir. Nitekim Boorman'ın filmi savaşa humanist bir karşı çıkışı değil sağlıklı bir dünya görüşünün perspektifiyle bakmaktadır. (A.S.)

ŞOK / LA TRAİTEMENT DE CHOCK / Yönetim ve senaryo : Alain Jessua / Oynayanlar : Alain Delon, Annie Girardot, Robert Hirsh, Michel Duchaussoy / Yapım yılı : 1973, Fransız filmi.

Fransa'nın orta kuşak yönetmenlerinden olan Jessua, gerçekte çok az film yapan bir sanatçı. Üçüncü filmi olan «Şok»un, önceki filmlerde olduğu gibi senaryosunu yazmakla kalmamış, müziğine de katkıda bulunmuş. Çok lüks bir gençleştirme kliniğinde geçen fantastik bir öyküyü anlatıyor. Annie Girardot'nun usta oyunuyla birlikte çok başarılı bir tekniğin varlığıyla bu mevsimin en ilginç Fransız filmi olma şansını kazanıyor.

HOOVER

ÇAMAŞIR MAKİNALARI
ELEKTRİK SÜPÜRGESİ

Mataş Tic. A.Ş.
Halaskârgazi Cad. 133 Pangaltı - İst.
Tel: 46 20 75

M 2065

Polonya Sinaması

POLONYA CANLI RESİM FİLİMLERİ

DEĞİRMEN / MLYN / Yön: Miroslaw Kijovicz / Gör. Yön: Jan Tkaczyk / Müzik: Jacek Ostaszewski / Siyah - beyaz.

Konu : Birbirlerine anlaşılmaz bir gizle bağlı üç kişinin, nehir kenarındaki değirmende geçen heyecan verici, psikolojik öyküsü. Kahramanlarımızın her biri diğerine oranla değişik kişilikleri olan ve değişik tepkiler gösteren kişiliklerdir, belirli bir sorun karşısında. Sonuçla kötülüğün yanlış tavrın temsilcisi olarak örneklenen yenilir.

KISKANÇLIK / ENVY / Yön: Lechoslaw Marszalek / Gör. Yön : Mieczyslaw Marszalek / Müzik : Tadeusz Kocyba / Renkli.

Konu : Küçük bir adamın öyküsü. Bu küçük adamın yaşamında sevindirici bir olay vardır. Gösterişsiz fakat güzel bir eve sahip oluşudur bu. Mutlulukta, bu güzel evin yapılışına kadar sürer. Ne zaman ki komşularından biri daha güzel, daha görkemli bir ev yaptırır kendi evinin yakınına, işte o anda öfke ve kıskançlık başlar. Dünyası alt üst olur küçük adamın. O, komşunun evinden daha güzelini yaptırmakta kararlıdır. Ne varki komşusunun da tepkisi aynıdır. Bundan böyle bu iki kıskanç komşunun sonu belli olmuştur. Kıskançlıkları ölüm duygusunu bile yener. Dev yapılar başlarına çöker ve her ikisini de yıkıntıları arasına gömer. Ölümden sonra da iki ruh arasındaki yarışma, kıskançlık ve öfke sürer gider.

Diğer Kısa Filimler :

TELEVİZYON / TV / Yön : Bojdan Nowicki, KORKU / DREZEZOWIEC / Yön : Bojdan Nowicki, HIRS / CHRWOSC / Yön : Lechostav Marszalek, OGROTMIT, STRACYH LACHY.

BİR AĞAÇ KESİMİNİN TÜRKÜSÜ / THE BALLAD OF WOODCUTTING / Yön. ve Senaryo : Feridun Erol / Gör. Yön : Tadeusz Wiezan / Oynayanlar : Bolesllaw Plotnicki, Jozef Lodynski, Henryk Gasikowski / Siyah - beyaz bir TV filmi.

Kapak Düzeni : Erkal Yavi

FİLİM 74 / Türk Sinematek Derneği'nin yayın organı olarak ayda bir yayınlanır / Sahibi Türk Sinematek Derneği adına Onat Kutlar / Yazı İşleri sorumlusu : Ömer Pekmez / Bu sayıyı hazırlayan : Ahmet Kutlar / Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir, dergiyi bağlamaz / Yönetim Yeri : Türk Sinematek Derneği, Sıraselviler Caddesi, No. 65 Beyoğlu, İstanbul / Tel : 49 87 43 / P.K. 307 Beyoğlu

Basıldığı tarih : 3.8.1974

Dizgi - baskı : EROL MATBAACILIK ve AMBALAJ SANAYİ.

SAYI : 44 **3 LİRA**

Yüzlerce yıl önce bir yolun kıyısında bir ağaç yetişmiştir. Bir zaman gelir, trafik güvenliği nedeniyle ağacı kesmek gerekir. Öykümüz de böyle başlar. Bir ağacı kesmek, teorik olarak hiç de güç bir iş değil gibi görünür ama, işin içyüzü hiç de öyle değildir. Bu işi gerçekleştirmekle görevlendirilen üç kişinin karşısına bir sürü sorun çıkar. Ekip başı, yardımcısı Kazik'e bir ağacın kesilmesi konusunda bir çok incelikli öğütler verirken, ağaç kesmenin büyük ustası olan öbür yardımcı Malawka, sürekli itiraz eder. Öğütler, tarifler ve tartışmalar uzar gider ve ağaç durmadan büyür. Sonunda üç silahşörler gidip uyumaya karar verirler. Sabah ola hayrola derler kendi kendilerine. Bu arada ağaç büyümeye devam eder. Dinlenmiş olan kesiciler artık bu işi bitirmeye karar verirler. O sırada arabasıyla bir Fransız yolcu ortaya çıkar. Üç ahbap çavuşlar bu yabancıya nasıl yardımcı olacaklarını düşünürken bir fırtına patlar. Ortalık yatıştığında dehşetle görürler ki ağaç bir yıldırım tarafından kökünden kesilmiş, yolda upuzun yatmaktadır.

TAC'IN İNCİSİ / PEARL IN THE CROWN

«Perla w Koronie» — Yön. ve Sen. : Kazimierz Kutz. Görüntü yönetmeni : Stanislav Loth. Müzik : Wojciech Kılar. Oynayanlar : Olgierd Lukascievickz, Lujca Kawolik, Jan Englert, Franciszek Pieczka. Polonya, 1970.

Sinematek üyelerinin «Kara Toprağın Tadı»yla tanıdığı ünlü yönetmen Kutz, «Tac'ın İncisi»nde şiirsel olduğu kadar epik ögeler de taşıyan filmlerine bir yenisini daha katıyor. «Tac'ın İncisi» içerik olarak ilk filmin bir devamı sayılabilir. Silezyalı yönetmen Kutz, «Kara Toprağın Tadı»nda kendi memleketinin, yani Silezya'nın 1920 Alman işgaline karşı verdikleri kurtuluş mücadelesini anlatıyordu. Bu filmse, Silezya'nın 1930'lardaki durumunu yansıtmayı amaçlıyor : Silezya halkı emperyalizme karşı zafer kazanmıştır ama bu herşeyi çözümlemiş midir? Zengin kömür madenleriyle dolu Silezya'nın halkı görünüşte düzenli bir hayat yaşamaktadır. Madenler Alman asıllı Polonyalıların elindedir. Bahar vaktidir. Kadınlar, yaşlılar ve çocuklar günlerini kırlarda piknik yaparak geçirmektedir. Üstelik yakında bir bayram da vardır... Ve bu düzenli görülen, ama aslında için için kaynayan toplum bir anda olağanüstü günlerin eşiğine gelir. Fabrika yöneticileri tükenen ocaklardan birini tasfiye etmeye karar verirler ve bunu işçilere bildirirler. Bir anda beş parasız ortalıkta kalacaklarını anlayan işçiler umulmadık bir tepki gösterirler : Grev... İşte «Tac'ın İncisi» bir avuç maden işçisinin polisinden, hükümet yöneticilerine kadar bütün bir düzene karşı giriştikleri olağanüstü mücadelenin ayrıntılı öyküsüdür. Kısacası bir grevin anatomisidir.

Film genç maden işçisi Jan ve ailesinin tanıtılmasıyla başlar. İki çocuğu olan Jan karısına tutkundur ve onu herkesten kıskanır. Anlamsız bir kıskançlıktır bu. Ne varki Jan geçirdiği uzun ve zor bir sınavdan sonra anlayacaktır bunu.

Jan maden ocağıyla evi arasındaki gidiş gelişlerinden birinde yakın arkadaşlarından birinin polisler tarafından öldürülmek üzere olduğunu görür. Öteki işçilerin yardımıyla polisleri kaçırır ve arkadaşını kurtarır.

Ertesi gün madene gittiklerinde sendika başkanı Sierz (F. Pieczka) yöneticilerin maden verimini kaybettiği için iş durduracaklarını haber verir. İşçiler için yıkımdır bu... Ortada kalacaklardır... Hemen bir toplantı yaparlar ve grev kararı alırlar. Sierz müdüre telefon eder ve grev kararı aldıklarını ocağı terketmeyeceklerini bildirir.

Akşama doğru birkaç işçi grevden vazgeçip dışarı çıkarlar. Babalarının çıkmalarını bekleyen Jan'ın çocukları haberi kasabaya iletirler. Polisler gelir ve fabrikanın çevresini sarar. Bu arada grevcilere sık sık haber gönderilmekte ve direnişten vazgeçmeleri istenmektedir. Sendika başkanı Sierz anlaşma imzalanmadan madeni terketmeyeceklerini tekrar söyler.

Ertesi gün Silezya ayaklanmasının yıldönümüdür. Haberi alır almaz madene koşan insanların sayısı bir anda artar. Jan ve arkadaşlarının polislerden kurtardığı genç adam grevcilerle dışarıdaki akrabaları arasında haberleşmeyi sağlar. Jan karısına duyduğu kıskançlıktan dolayı grevi bırakmayı içinden geçirmişse de bunu yapmaz.

Grevcilerin yakınları bir yandan gösteri yaparlarken öte yandan yiyecek vs. hazırlamaktadırlar. Kasabanın birkaç yaşlısı da onlara katılmak için madene doğru yola çıkarlar. Bir tanesi silahını da getirir. Ötekiler silahı bırakmasını, bunun savaş olmadığını söylerler. Yaşlı adam, fabrikanın işletmecilerini hatırlatarak «Onlar da Alman değil mi?» der.

Başlangıçta grevcilerin moralleri yerindedir. Oyun oynar, şarkı söylerler. Tahtalardan ve teneke parçalarından müzik aletleri yapar ve bir türkü hazırlarlar. Sierz müdüre telefon eder ve hep beraber türkülerini söylerler.

Bir süre sonra grevciler Varşova hükümetine gizlice bir temsilci gönderirler. Temsilci havalandırma bacasından kaçarak başkente gider. Döndüğünde cevabın olumsuz olduğunu söyler. Bu olay grevcilerin moralini düşürür. Genç bir işçi grevi bırakmalarını ister. Kimse buna yanaşmaz. Direnişlerini güçlendirmek için açlık grevine başlarlar. Gelen yemekleri gönderirler. Polis dışarıdaki göstericilere saldırır.

Açlık grevi sürüp giderken aynı işçi grevi bırakma teklifini tekrarlar.

Oya koyarlar ve reddederler. Bir süre daha geçer. Dışarıda gösteriler devam etmektedir. İşçilerin bazıları açlıktan fenalaşırlar. Bunlar yukarı gönderilir. Giderlerken Sierz'den dayanamadıkları için özür dilerler. Jan direnmeye devam etmektedir. Bir süre sonra kıskançlık duygusunu da yitirir. Artık kimsenin kollarını kıpırdatacak halleri kalmamıştır.

Sierz müdüre telefon eder ve çıkmayacaklarını, madeni suyla doldurarak kendilerini öldürmesini söyler. Zaman geçer. İşçiler kapkara bir yumak halinde yerde yatmaktadırlar. Bir telefon gelir. Sierz açar sonra arkadaşlarına döner ve «Kazandık» der.

Evet, kazanmışlardır. Dışarı çıkarlar, birbirlerine tutunarak yöneticilerin saray benzeri odasına girerler. Sierz anlaşmalarını imzalarken zafer türkülerini söylemeye başlarlar.

Filmde Jan'ı «Kayın Ormanı»nda da seyredeceğimiz Olgierd Lkascievicz canlandırmaktadır. Sierz'i oynayan Francizsek Pieczka'yı Sinematek üyeleri «Mateusz'un Günleri»ndeki olağanüstü oyunundan hatırlayacaklardır. Kutz, öyküsünü anlatırken kamerasını grevci işçiler ve dışarıdaki akrabalarına çevirmiştir bütünüyle. Amacı grev olgusunun işçilerde yarattıkı psikolojik sonuçlardır. Bütün bir grev olayıdır. Egemen sınıf bir kez, anlaşma sırasında ve bütün çarpıcı yanlarıyla gösterilmektedir. İki yıl önce Cannes festivalinde büyük ilgi uyandıran «Tac'ın İncisi» Polonya sinemasının ulaştığı başarı çizgisinin en belirgin örneklerinden biridir.

KRİSTALİN YAPISI / THE STRUCTURE OF CRYSTALS

Yön. ve Sen. : Krzysztof Zanussi / Gör. Yön. : Stefan Matyjaszkiewicz / Müzik : Wojciech Kilar / Oynayanlar : Andrzej Zarnecki, Jan Myslowicz, Barbara Wrzesinska / 1969 Polonya yapımı. Mar-del-Plata 1970 ödülü.

Jan ve Marek, öğrencilik yılları süresince arkadaştırlar. Birbirleriyle çok sıkı dost olan bu iki gencin ortak hırs ve tutkuları, ortak idealleri vardır. Öğrenimleri bitince birbirlerini uzun süre göremezler. Marek, yetenekli bir fizikçi olarak başarı kazanır. Yabancı ülkelerden birinde bilgisini derinleştirmek üzere burs kazanır. Bir kaç yıl sonra diplomasını almış olarak döner. Jan ise, büyük kenti ve parlak meslek yaşantısını bir yana bırakarak bir taşra kasabasın yerleşmiş, karısıyla sakin bir yaşantı sürdürmektedir. İki dost, Jan'ın karısı Anna ile birlikte yaşadıkları, işte bu sakin orman evinde karşılaşırlar yıllar sonra. Marek, kendi kendine, arkadaşının bu dünya kaçkını yaşantısının gizini çözmeye karar verir. İki dost, birbirlerini anlayabilecekler mi? Ve yeniden buluşabilecekler mi? Filim bu araştırma ile sona erer. Bu filim bir meslek sorununu inceler, «Krista-

lin Yapısı» belirli bir mesajı olan bir filimdir. Az olay vardır, ama bunların yanısıra diyalog da fazla yer tutmaz. Konuşmalar bazan görüntülerin altına gizlenmiş olarak, bazan da zaman içinde özel aralıklarla yerleştirilmiş olarak ortaya çıkar.

KAYIN ORMANI / BRZEZINA

Yön : Andrzej Wajda / Oynayanlar : Olgierd Lugaszewice / 1970, Polonya yapımı. 1971 Moskova Filim Festivali ödülü.

Dul orman koruyucusu Boleslav ormanın ortasında bir evde küçük kızı Ola ile birlikte yaşamaktadır. İsviçre'de birkaç yıl geçiren veremli kardeşi Stanislav durumunun umutsuz olduğunu öğrenince ölmeye ülkesine döner.

Daha ilk anlarda iki kardeş arasında çatışmalar başlar. Bu sürtüşmelere genellikle sudan şeyler neden olur : Stanislav'ın piyanoda çalmak istediği parçalar, birlikte bir gezinti, bir parça pastırma... Bir de Boleslav'ın uzun zamandır gizlice sevdiği çiftlik hizmetçisi Malina vardır. Stanislav kızı baştan çıkarmakta gecikmez. Malina basit bir kızdır, Ne Stanıslav'ın hastalıklı duyarlılığından ne de Boleslav'ın zorla bastırılmış şiddetinden bir şey anlamaktadır.

Olay göller, bataklıklar ve ormanlardan oluşan bir dekor içinde gelişmektedir. Tanıkları da küçük Ola, yaşlı bir hizmetçi, Malina'nın nişanlısı Michal ve onun kardeşi Janek'tir. Evden az uzaktaki bir kayın ormanında Boleslav'ın karısı gömülüdür. Stanislav'ın bedeni de yakında onun yanına yerleştirilecektir.

NOT : Wajda'nın filminin adı, Polonya dilindeki orijinalinin çevirisindeki yanlışlık dolayısıyla Sinematek programında KIZILCIK SOPASI olarak verilmiştir. Özür dileriz.

SARAGOSSA EL YAZMASI / REKOPİS ZNALEZİONY W SARAGOSSİE / Yön. : Wojciech J. Has / Sen. : Jan Potocki'nin romanından Tadeusz Kwiatkowski / Gör. : Yön. : Mievzyslaw Jahoda / Müzik : Krzyaztof Penderecki / Oynayanlar : Zbigniew Cybulaki, Iga Cembrzynska, Joanna Jedryka, Kazimierz Opalinski, Franciszek Pieczka, Barbara Krafft, Adam Pawlikowski, Pola Raksa. 1964 Polonya yapımı. Siyah - beyaz.

Genç Alphonse Van Worden, İspanya Kralının Vallon muhafız alayında yüzbaşıdır. Madrit'e giderken vahşi Sierra Morena dağlarını aşmak zorunda kalır. Geceyi geçirmek üzere kaldığı bir handa iki Magripli prenses ile tanışır. Bu prensesler ona bir sır verirler. Genç yüzbaşı, çok zengin ve kudretli bir Magripli ailesinin soyundan gelmektedir ve kendisini büyük bir servet ve imkânlar beklemektedir. Ama daha önce böyle bir fırsata lâyık olup olmadığını ispat etmesi, bir çok deneyden geçmesi, dürüstlük ve cesaretini ve soyluluğunu

ortaya koyması gerekmektedir. Böylece genç Yüzbaşı kendi isteği dışında meydana gelen bir sürü ve birbirinden olağanüstü olayın kahramanı olur. Onu hayaletler kovalar, cin çarpmışların ve hatta cinlerin saldırısına uğrar, sonra da engizisyon'un eline düşer. Sonunda esrarengiz bir kabalcının şatosuna gelir. Onun okuduğu olağanüstü öyküleri dinler. Her öykünün birçok anlamı vardır. Kabalcı, Van Worden'in ruhu için bir rasyonalist ve matematikçi olan Velasquez'le çatışır. Filmin ikinci bölümünü meydana getiren «Madrit Öyküleri»nde Van Worden'ın başından geçen bir sürü yeni serüveni ve bu serüvenlere karışan yeni insanları izleriz. Hiç kuşkusuz sonunda Van Worden bütün seyirciyi şaşkınlığa düşürecek çok doğal ve basit bir son'la serüvenlerini bitirir.

Saragossa'da bulunan el yazması, 1761 - 1815 yılları arasında yaşamış olan ünlü yazar Kont Jean Potocki'nin en ünlü eseridir. Ve anlatıldığına göre ciddî bir ruhî rahatsızlık geçiren Kontes Potocki için Kont'un doğaçtan anlattığı öykülerin bir araya getirilişidir. Eser Fransızca yazılmış ,ilk kez 1813'te Fransa'da yayınlanmıştır. Roman, sadece Polonya edebiyatının değil, Avrupa ve dünya edebiyatının da klasik baş eserlerinden biri sayılmaktadır. Kont Potocki daha sonra Rus Çarı'nın hizmetine girmiş ve ünlü bir seyyah olarak çeşitli yerleri dolaşmış, bu arada Kafkasya ve Türkiye'ye de gelmiş gezdiği bütün ülkeler hakkında ilginç eserler yayınlamıştır. Has ise Potocki'nin eserini büyük bir ustalık ve harikulâde diliyle sinemaya kazandırmıştır. Saragossa, şimdiden dünya sinema klasikleri arasına girmiş bir başeserdir.

SİNEK AVI / HUNTING FLIES / Yön. : Andrzej Wajda / Müzik : Wojciech Klar / Oynayanlar : Malgorzata Braunek / 1969 Polonya yapımı.

Filmin baş kişisi Vlodek, oldukça kişiliksiz, düzensiz aile yaşamı içinde, bunalmış bir kişidir. Üniversitede Rus edebiyatı öğrenimi yapmış ve bir denemeyi yanlış yaptığı için geçici olarak Üniversiteden uzaklaştırılmıştır. Vlodek'in evde anası, babası ve karısı vardır. Babanın en büyük eğlencesi sinek kâğıtları ve televizyondur. Annenin uğraşı evde kaybolan bardakları, çatalları arayıp durmaktır. Vlodek'in karısı ise ev işlerinden başını kaldıramaz. Vlodek, Kültür ve Bilim Sarayında çalışmaktadır. Üniversiteden tanıdığı bir arkadaşının gece kulübüne gider arada bir. Bu kulüpte başına buyruk, çok şey bilen, değişik değer ve ahlâk yargılarına sahip Irena ile tanışır. Irena, Vlodek'i «çevirmen» yapmak istemektedir. Gerçekte ise Vlodek'in çevirmenliğe ne yeteneği, ne de fazlaca bir isteği vardır. Irena'ya kapılmış sürüklenmektedir. Bir sokak kavgasını bile durdurmayı beceremez

ama bir milis örgütü tarafından ödüllendirilir. Irena, Vlodek'i edebiyat ve sanat dünyasının ünlü kişileriyle tanıştırır. Bunlardan birisi de Olubiece'dir. Bu çevrenin de başka bir ahlâk görüşü vardır, başarıya ulaşmak için bir çok şeyi kabullenmek gerekmektedir. Vlodek büsbütün şaşkınlaşır. Olubiece onu yanından kovar. Ünlü bir dergi sahibinin yaşlı karısını bile baştan çıkaramaz. Rusça'dan çevirdiği şiir çocuksu ve amatörce bulunur. Büsbütün yıkılmış ve çökmüştür Vlodek. Bir ara Irena'yı öldürdüğünü bile hayaller. Bunalımları artmıştır, bu kez de Irena heykeltraş olması için uğraşmaktadır Vlodek'in. Bir telefon konuşması sırasında karısı, Vlodek'e basit bir memur olarak yaşamını kararsızlık içinde sürdürmektense, Rusça'sını ilerletip daha iyi bir yaşam kurmasını söyler. Vlodek sinek kâğıtlarına yapışmış bir sinek gibi, yıkılmış, yenilmiş ve yitip gitmiştir.
KARDEŞİNİZ HABİL / ABEL — YOUR BROTHER / Yönetmen : Janusz Nasfeter / Senaryo : Teresa ve Janusz Nasfeter / Oynayanlar : K. Laniewska, Z. Lesniak, W. Gruca / 1970 Polonya yapımı.

Alman Sineması

BARIŞMAMIŞLAR / NICHT VERSÖHNT
Yönetmen: Jean - Marie Straub. Oynayanlar : Henning Harmsen, Ulrich Hopmann. Almanya, 1965
Heinrich Böll'ün «Saat 9.30'da Bilardo» adlı kitabından uyarlanan bu filmde ünlü Fransız - Alman yönetmen Straub, gençlerin dünyasını anlatmaktadır. Filim 1960 sonrası Avrupa sinemasının en önemli denemelerinden biri sayılmaktadır. Godard'ın «Sinemacı olarak Alain Resnais'in Fransa için önemi neyse Straub'un da Almanya için önemi odur.» dediği yönetmen filmini şöyle anlatıyor :
Nazizm'den önce, savaş sırasında ve savaştan sonra Köln'de yaşayan bir burjuva ailesinin öyküsünü anlatan filmi Böll'ün bir eserinden yararlanarak yaptım. Breht'çi anlamda epik kişiler yarattım. Bunlar burjuva oldukları için belli bir ölçüde politik bilince varabiliyorlar. Filmde romandaki altı kişi yerine bir kişi alınmıştır. Ve herhangi bir kişiyi öldürmekten sanık değildir. Fakat nazi terörünü kurarak yardımcı polis yöntemlerini uygulayan bir beden eğitimi öğretmenine bomba atmaktan suçludur... Filmin başlarında kırk yaşlarında, sonra onsekiz yaşında görülen Robert, bu idamı ilân eden afişin önündedir. Bundan sonra bir aralık yardım ettiği arkadaşı Schrella gibi o da Hollanda'ya kaçmak zorunda kalır. Filmin başında Brech'tin şu sözü yazılıdır : «Şiddetin hüküm sürdüğü yerde yalnız şiddet geçerlidir.» filmdeki yaşlı kadın, kendini geçmişe bağlamış şizofren bir kişiyi canlandırmaktadır. Film savaş sonrasında geçtiği

halde o hâlâ savaştaymış gibi konuşur. Yaşlı kadın oğullarından birinin ölümüne sebep olan eskinin beden eğitimi öğretmeni, şimdinin polis komseri Vacano'yu öldürmek için balkona çıktığında ihtiyar adam «Eski dostumuz Nettlinger'e bak. Muhakkak birini öldürmek istiyorsan asıl onu öldürmen gerekir. Çünkü o, savaştan sonra fikir değiştirmiş. Şimdi inanmış bir demokrat olduğunu söylüyor» der. Kadın ihtiyar adamın «işte torununun katili» diye gösterdiği adama ateş eder. Oysa kadının torunu filmde de gördüğümüz gibi hayattadır. Öldürdüğü adam günümüzün çıkarcı politikacılarından biridir. Film aşağıdaki ödülleri kazanmıştır :

Bergama Büyük Ödülü
Üçüncü New York Film Şenliği Ödülü
Dokuzuncu Londra Film Şenliği Ödülü
Cannes Film Festivali Eleştirmenler Ödülü
Yedinci Montreal Film Şenliği Yeni Sinema Ödülü
1966 Pesaro Yeni Sinema Ödülü

Yugoslav Sineması

PERO KVRZICA'NIN ARKADAŞLARI / PERO KVRZICA AND HIS COMPAINS / Yönetmen : Vladimir Tadej / Oynayanlar : Mladen Vasari, Adem Cejvan, Boris Dvornik, Inge Apelt, Antun Nalis. / Yugoslav yapımı.

Pero akıllı, ve girgin, bir çiftçi ailenin çocuğudur. Okulda bir çok maceranın yöneticisi olarak ün yapmış ve çevre edinmiştir. Çocuklar, köyün yakınında terkedilmiş, yabanî otlarla kaplı bir su değirmenini bir çeşit ikinci ev edinmişlerdir. Bu terkedilmiş, yarı yıkık değirmen onlar için bir başka dünyadır. Çiftçiler bu değirmenin onarımının olanaksızlığı konusunda birleşmişler, bu nedenle de uzun zamandır boş kalmıştır değirmen ve kullanılmamaktadır. Pero ve arkadaşları bu yıkık değirmeni gizlice onarmaya çalışırlar. Savage adlı bir çocuk gurubun liderliğini yapmak istemektedir ama akıllı Pero liderliği ele geçirmeyi başarır. Günlerce süren çalışma, sevimli ve heyecanlı maceralardan sonra sona erer. Şaşkınlık içinde değirmenin çalışmakta olduğunu görürler. Çok mutludur çocuklar ve değirmeni onarılmış olarak çiftçilere armağan ederler. Pero ve arkadaşları böylece, büyüklerine önemli bir ders verirler.

Öğrenim yılının sonunda, köyde geleneksel müzikli ve danslı kutlama töreni yapılmaktadır. Dans ederek eylenen çiftçiler bir köşede sessizce duran Pero ve arkadaşlarını unutmuşlardır. Çocuklar sessizce tören yerinden ayrılırlar, fakat mutludur hepside. Kafalarında yeni eylemler ve maceraların planları vardır. Kilisenin çan sesleri

arasında kaybolur, yeni sevimli maceralarına koşar giderler.

LEO GELİNCE / WHEN LEO COMES / Yönetmen: Bostjan Hladnik / Senaryo: Francek Rudolf / Görüntü Yönetmeni: Jure Pervanje / Müzik: Janez Gregorc / Oynayanlar: Marko Simcic, Marina Urbanc, Milena Dravic, Miha Baloh, Anka Cigoj, Manca Kosir, Dare Kosir, Dare Valic. / Yugoslav yapımı.

Bu filim, aslan burcunda doğan, aslanları ve yanısıra iki kadını aynı anda seven Leo'nun öyküsüdür. Mihaela, yumuşak ve melankolik bir hemşiredir. Marjetica ise kaygısız, genç bir lise öğrencisi... Birincisi Leo için olgunluğun getirdiği sıcaklığı taşır, ikincisi ise ilk aşkın büyüsünü, gizini... Leo bütün hayalcilerin yaptığı bir şeyi, kaçmayı, her ikisinden de kaçmayı ister.

Aşkları tarafından kuşatılan Leo, bu labirentten çıkış yolunu arar, iki sevgiliden birini seçmesi gerekmektedir. Leo'nun yaşamı öylesine karışıktır ki zaten kendisi de pek fazla bilmez ne yaptığını. Kan merkezine giderek, kan vermeyi bir çeşit zevk edinmiştir. Mimar olduğu için bu konuda çalışmaları da vardır. Bunca tutarsız ve amaçsız uğraşının arasında sevgi konusundaki ilişkilerini düzenleyemez, kontrol edemez. Bir gün, Marjetica ile olan ilişkisini öğrenen Mihaela, Leo'yu terkeder. Ardından kendinin de bilmediği bir nedenle bir tartışma sonucu Marjetica'yı kovar, böylece Marjetica tarafından da terkedilir.

«LEO GELİNCE» ne aradığını bilmeden sürekli bir şeyler arayan, ya da olmayan, gerçek dışı bir şeyler arayan insanın, trajik eylemsizliğinin öyküsü, Leo'nun her konudaki kaderci tutumundan doğan yanlış yaşamın eleştirisidir.

YALNIZ KURT / THE LONE WOLF / Yönetmen: Obrad Gluscevic / Senaryo: Stjepan Perovic, Obrad Gluscevic / Görüntü yönetmeni: Nenad Jovicic / Oynayanlar: Slavko Stimac, Zeljko Matalja, Ivo Stimac, Boro Ivanisevic, Smiljon Cicic ve Hunt filimdeki köpek / Renkli, Yugoslav filmi.

Lika'da bir dağ köyü. Kış kapıya dayanmış. Bir gurup genç çoban bir yandan sürüleri güdüyor, bir yandan da Ranko'nun anlattığı öyküyü ağızları açık dinliyorlar. Öyküye göre Hunut isimli bir Alman askerî köpeği harp yıllarında sahibiyle birlikte ortadan kaybolmuş, o gün den bu yana da dağlarda sık sık görülmekteymiş. Bu ara köylüler de yıllardan beri sürülerine dadanmış bir kurtun peşindeler ama hiç bir sonuç alamıyorlar.

Ranko günün birinde okuldan eve dönerken babasının kurduğu tuzakta büyük bir köpek yakalanmasa, belki daha uzun yıllar bu öykü çocukların düşlerini süslemeye devam edecek ve Nimrod köyleri

için çözümlenmesi olanaksız bir sorun olarak kalacaktı. Köpeğin tasmasında «Askerî Köpek No: 1944» yazılıdır. Ranko, köpeği serbest bırakmak ve köye taşıyacak bir kızak bulmak üzere oradan ayrılır. Döndüğünde köpeği bıraktığı yerde bulamaz. Günler geçer, Ranko, köpeği unutamaz. Her gün dağda onu aramaya çıkar. Bir gün Hunt çıkagelir, kendisini kurtaran insanı tanımıştır, kısa sürede dost olurlar. Artık her gün buluşup dağda dolaşmaya çıkarlar.

O sıra avcılar Hunt'un izlerini bulurlar ve onu öldürmeye karar verirler. Ranko ise dostunu kurtarmaya kararlıdır. Hunt izlendiğini anlar ve kaçmaya başlar. Ranko onu her zamanki buluşma yerinde boşuna bekler. Çocuk köpeği bulmaktan umudunu yitirmiştir, avcılar ise yorulan Hund'a yaklaştıkça yaklaşırlar. Köpek ininde saklanır, Ranko ve peşindeki avcı gurubu onu saklandığı yerde bulurlar. Ranko, kalan son gücüyle köpeği korumak üzere öne atılır, gövdesini köpeğe siper eder. Avcılar ateş ederler, Ranko vurulur ve düşer, o sırada avcıların şaşkınlığından yararlanan köpek kaçar.

Ranko'nun evi; çocuk köpeği sayıklamaktadır, herkes Ranko'nun hayatından endişelidir, fakat ellerinden bir şey gelmez. Dağların tepesinde Hunt arkadaşına seslenircesine ulumaktadır, arkadaşının yardıma ihtiyacı olduğunun farkına varır. Yıllar sonra, ellerinde tüfeklerle bekleyen öldürmekten başka bir şey düşünmeyen insanların arasına dönmeye karar verir. Dağdan iner, köye girer, Ranko'nun evine yaklaşır. Acaba dostluk kini yenebilecek midir? Acaba iyi kötüye karşı bir zafer kazanabilecek midir?

AŞKLA YAŞAMAK / TO LIVE BY LOVE Ğ Yön. ve Sen.: Kreso Golik / Gör. Yön.: İvica Rajkovic / Müzik : Zivan Cvitkovic / Oynayanlar : Vlasta Knezovic, Rade Serbedzija, Boris Dvornik, Franjo Majetic. / Renkli Yugoslav filmi.

NASIL ÖLMELİ / HOW TO DIE / Yön. : Miomir Stamenkovic / Senaryo : Brana Scepenovic, Miomir Stamenkovic / Gör. Yön. : Ljube Petkovski / Müzik : Bojan Adamic / Oynayanlar : Faruk Begolli, Abdurrahman Shala, Istref Begolli, Mira Stupica, Xhevat Qorraj, Jelena Lakovic. / Renkli Yugoslav filmi.

VALTER SARAYBOSNAYI KORUYOR / VALTER BRANI SARAJEVO / Yön. : Hajrudin Krvavac / Sen.: Dorde Lebovic / Gör. Yön. : Miroljub Likosavljeviz / Müzik : Bojan Adamic / Oynayanlar : Bata Zivojinovic, Ljubisa Samardzic, Rade Markovic, Hanjo Hasse, Slobodan Dimitrijevic, Dragomir Bojanic, Pavle Vujisic, Neda Spasojevic, Faruk Begoli, Neda Arneric, Role Römer. / Yugoslav filmi.

LANETLENDİK İRİNA / UKLETI SMO, IRINA / Yön : Kole Angelovski / Gör. Yön. : Miso Samoilosvki / Müzik : Tome Zografski / Oynayanlar : Neda Arneric, Bata Zivojinovic, Meto Jovanoski, Nenad Milosavljevic. / Yugoslav filmi.

SİNEMATEK HAZİRAN 1974 PROĞRAMI

7 Cuma	Bütün seanslar	Aşkla Yaşamak / To Live By Love / Kreso Golik
8 Cumartesi	Bütün seanslar	Yalnız Kurt / The Lone Wolf / Obrad Gluscevic
11 Salı	Bütün seanslar	Nasıl Ölmeli / How To Die / Miomir Stamenkovic
12 Çarşamba	Bütün seanslar	Valter Saraybosna'yı Koruyor / Valter Brani Sarajevo / Hajrudin Krvavac
13 Perşembe	Bütün seanslar	Pero Kvrzica'nın Arkadaşları / Pero Kvrzica And His Compains / Vladimir Tadej
14 Cuma	Bütün seanslar	Lanetlendik Irina / Ukleti Smo, Irina / Kole Angelovski
15 Cumartesi	Bütün seanslar	Leo Gelince / When Leo Comes / Bostjan Hladnik
18 Salı	Bütün seanslar	Kayın Ormanı / Brzezina / Andrzej Wajda
19 Çarşamba	16.30 19.00	Kristalin Yapısı / The Structure Of Crystals / Zanussi Polonya Canlandırma Sineması
20 Perşembe	16.30 19.00	Sinek Avı / Hunting Flies / Andrzej Wajda. Tacın İncisi / Pearl In The Crown / Kazimierz Kutz
21 Cuma	Bütün seanslar	Saragossa El Yazması / Rekopis Znalesiony W Saragossie / Wojciech J. Has
22 Cumartesi	Bütün seanslar	Tacın İncisi / Pearl In The Crown / Kutz
25 Salı	Bütün seanslar	Kardeşiniz Habil / Abel Your Brother / Nasfeter
26 Çarşamba	Bütün seanslar	Barışmamışlar / Nicht Versöhnt / Jean - Marie Straub
27 Perşembe	16.30 19.00	Paris'te Son Tango / Ultimo Tango İn Parigi / Bernardo Bertolucci Şok / La Traetement de Chock / Alain Jessua
28 Cuma	16.30 19.00	Bir Demet Menekşe / Zeki Ökten Düğün / Lütfi Ö. Akad
29 Cumartesi	16.30 19.00	Güllü Geliyor Güllü / Atıf Yılmaz Cehennemde İki Adam / Hell In The Pasific / John Boorman